

Т. В. Степанова

д.ю.н., проф.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ЕСТОППЕЛЬ В СУДОЧИНСТВІ

Принцип естоппель застосовується в міжнародному приватному праві, наприклад, у світовій судовій (арбітражній) практиці, згідно з якою сторони втрачають право посилатися на первісну угоду (арбітражне застереження), якщо мовчазно погоджуються на зміну підсудності і розгляд справи в державному (національному суді) [1, с. 565].

Вказаний принцип, будучи продовженням принципу добросовісності, поширився як на матеріальне, так і на процесуальне право. Деякі дослідники вважають, що якщо говорити про процесуальний естоппель, то його можна застосувати, починаючи з того моменту, коли спір потрапив в апеляційну інстанцію. Зокрема:

1) якщо сторона розгляду не намагалася надати певні докази до суду першої інстанції, то вона не зможе це зробити в суді апеляційної інстанції;

2) якщо особа не заявила про те, що вважає себе неналежним відповідачем до прийняття рішення, то згодом право заявити про це втрачається;

3) якщо сторона брала участь в розгляді справи і не заперечувала проти юрисдикції третейського суду, але потім (коли програла в третейському суді) намагається оскаржити третейську угоду, то її доводи не будуть прийматися судом;

4) якщо при розгляді справи представником сторони є певна особа, а в подальшому сторона ставить питання про незаконну участь такої особи у справі, то ця сторона позбавляється права на заперечення;

5) якщо сторона спору мовчазно схвалила дії і раніше не заявляла доводів про неналежне повідомлення, а при перегляді ставить цей факт під сумнів;

б) якщо сторона заявила про порушення претензійного порядку після розгляду справи у першій інстанції, це теж вважатимуть недобросовісною поведінкою.

Однак вважаємо, що принцип естоппель може бути реалізований і при розгляді справи у першій інстанції, наприклад:

1) якщо сторона підтвердила якимось чином дію договору, то не матиме права посилатися на неукладення цього договору;

2) якщо при досудовому врегулюванні контрагент визнав позов повністю або частково (окремим листом (відповіддю на претензію) або актом звірки), а в ході розгляду даної справи в суді – змінив позицію, то така зміна не може бути прийнята судом;

3) якщо відвід заявлено не одразу після того, як сторона дізналася про підстави для відводу, а, наприклад, безпосередньо перед оголошенням рішення, то така заява не повинна братися до уваги судом;

4) якщо після укладення мирової угоди одна з сторін звертається до суду для внесення змін (доповнень) до такої угоди, то такий позов не може бути розглянуто та задоволено судом.

Як слушно зауважує С. Егоркін, преюдиція також може розглядатися як різновид принципу естоппель [2].

Слід погодитися з Ж. І. Седовою і Н. В. Зайцевою, що доктрина естоппель в процесуальному праві «видається одним із способів правового протистояння судової системи проблемі зловживання процесуальними правами» [3].

Естоппель (від англ. «estop» – позбавляти права висувати заперечення) – правовий принцип, згідно з яким особа втрачає право посилатися на будь-які факти в обґрунтування своєї позиції. Таким чином, принцип естоппель в судочинстві закріплює заборону учасника процесу відмовитися від раніше обраної і офіційно викладеної уповноваженою особою позиції з будь-якого питання.

Основні завдання застосування принципу естоппель: забезпечення стабільності господарського обігу і запобігання захисту недобросовісних учасників такого обігу.

Одночасно слід зазначити, що даний принцип не застосовується, якщо:

1) дії суперечать закону;

2) дії вчинені під впливом помилки, обману, погрози, насильства або несприятливих обставин;

3) представлене стороною виконання пов'язане зі свідомо недобросовісними діями даної особи.

Класичний випадок застосування принципу естоппель – укладення мирової угоди. Сутність укладення мирової угоди складає вичерпання конфлікту, його припинення. Тому після підписання такої угоди будь-яка зі

сторін спору не може звернутися з новим позовом, наприклад, про стягнення пені або неустойки.

Деякі практики висловлюються також про неможливість вимоги від особи, що прострочила виконання мирової угоди, збитків, що виникли в зв'язку з несвоєчасним виконанням такої мирової угоди. Однак вважаємо, що в даному випадку підписання мирової угоди припинило попередні правовідносини, проте створило нові, які також підпорядковуються загальним положенням про обов'язковість їх виконання (належного і своєчасного). І в разі виникнення збитків у зв'язку з простроченням виконання мирової угоди потерпіла сторона має право вимагати такої компенсації.

Список використаної літератури

1. Гетьман-Павлова И. В. Международное частное право : Учебник. Москва : Изд-во Эксмо, 2005. 752 с.
2. Егоркин С. Процессуальный эстоппель? (часть 1). https://zakon.ru/blog/2014/10/21/processualnyj_estoppel_chast_1 (дата звернення: 12.11.2019).
3. Седова Ж. И., Зайцева Н. В. Принцип эстоппель и отказ от права в коммерческом обороте Российской Федерации. Москва : Статут, 2014. 159 с.